

การใช้ประโยชน์ ปัญหา และความต้องการพัฒนาในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

Using, Problem, and Development Need in the south area of Sirindhorn Dam reservoir, Ubon Ratchathani Province.

พิศดาร แสนชาติ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ปัญหา และความต้องการพัฒนาของประชาชนในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี 13 หมู่บ้าน จำนวน 8,568 คน กลุ่มตัวอย่าง 383 คน ใช้การสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบ สอบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่ คือ หาปลาหรือสัตว์น้ำอื่นในอ่างเก็บน้ำ (ร้อยละ 68.41) รองลงมาคือ ใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมประเพณีต่างๆ (ร้อยละ 20.37) และเลี้ยงโค กระบือ ในพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำ (ร้อยละ 17.49)

2. ประชาชนมีความเห็นว่ามีปัญหาระดับมากในเรื่องไม่สามารถใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำในการเพาะปลูกได้ รองลงมามีปัญหาในระดับปานกลาง ในเรื่อง น้ำในอ่างเก็บน้ำตื้นเขิน จำนวนและขนาดของปลาลดลง สารเคมีปนเปื้อนในน้ำ ปลาหรือสัตว์น้ำอื่นตายโดยไม่ทราบสาเหตุ การใช้ไฟฟ้าช็อตปลา และขยะมูลฝอยในน้ำ ส่วนปัญหาที่จัดอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การใช้ยาเบื่อปลา ตลิงหรือริมฝั่งพังทลาย และปัญหาน้ำท่วม

3. ประชาชนมีความต้องการพัฒนาระดับมาก ในเรื่อง ทำการเพาะพันธุ์และรักษาสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำ พัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สูบน้ำเพื่อการเกษตรโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ สร้างถนนคอนกรีตหรือลาดยางเชื่อมหมู่บ้าน พัฒนาอาชีพการประมงที่ยั่งยืน สร้างคลองส่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร แก้ไขปัญหาน้ำในอ่างเก็บน้ำตื้นเขิน แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในหมู่บ้านและรอบอ่างเก็บน้ำ และทำการเกษตรปลอดสารพิษหรือเกษตรอินทรีย์ มีความต้องการพัฒนาในระดับปานกลาง ในเรื่อง การปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ว่างริมอ่างเก็บน้ำ สร้างสะพานข้ามน้ำเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ผลิตน้ำประปาหมู่บ้าน และการปลูกไม้ยืนต้นพื้นถิ่นเพื่ออนุรักษ์และใช้สอย ส่วนความต้องการในระดับน้อย ได้แก่ แก้ไขปัญหาการใช้ยาเบื่อปลาและช็อตปลา และการป้องกันสารเคมีปนเปื้อนน้ำในอ่างเก็บน้ำ

คำสำคัญ: การใช้ประโยชน์, ปัญหา, ความต้องการพัฒนา, อ่างเก็บน้ำ

¹ อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อีเมล: pisdpc7@gmail.com

Abstract

The aim of this research was to study the state of using, problem, and development need in the south area of Sirindhorn Dam reservoir, Ubon Ratchathani Province. The population of this study was 8,568 people who live in 13 villages around the south area of Sirindhorn Dam reservoir, Ubon Ratchathani Province. The sample of the study was selected by simple random sampling included 383 participants. The instruments used were a interview form. Statistics used were frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results of studying were found as follows;

1. People used the reservoir area mostly for fishing or other aquatic animals catching in the reservoir (68.41%), followed by using the area for traditional activities (20.37%), and use empty area around the reservoir area as cattle grass field (17.49%).

2. The high level problem in the south area of Sirindhorn Dam reservoir was the people cannot use water from the reservoir for cultivation. Second, there were 6 moderate problems as follow; shallow water of reservoir, the number and size of fish are reduced, chemical contaminants in water reservoir, fish or other aquatic animals die for unknown reasons, electric shock for fishing, and waste in the water. And there were low level problem about toxic objects using for fishing, reservoir waterfront collapsing, and flood problems.

3. The high level need for development were as follow; breeding and preservation of aquatic animals in the reservoir, area development to touring attraction, pumping for agriculture by using solar energy, concrete road or asphaltic road building for connecting the village, Sustainable Fisheries Development, canal building for agriculture, resolving water problems in shallow embankments, resolving solid waste in the village and around the reservoir, and organic farming. The moderate need for development were as follow; using empty area as the grasses field for pasture farming, bridge building, water supply system development, and planting of perennial trees for conserving and using. The low level of need were as follow; the solving problem of toxic objects using and electricity shock in fishing, and water protection in the reservoir from chemical contamination.

Keywords: Using, Problem, Development Need, reservoir

บทนำ

พื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธรเป็นบริเวณปากลำน้ำโดมน้อยก่อนจะขยายกว้างเป็นแนวอ่างเก็บน้ำครอบคลุมพื้นที่ 11 หมู่บ้านของตำบลคอแลน และตำบลบ้านแมต อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี เนื้อที่ประมาณ 100,000 ไร่ (เทศบาลตำบลคอแลน 2560 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแมต 2560) ซึ่งมีประชาชนอพยพมาตั้งหมู่บ้านรอบพื้นที่ดังกล่าวหลังจากการสร้างเขื่อนสิรินธรในปี 2512 โดยประกอบอาชีพหลักคือการทำนา ทำการประมงพื้นบ้านเพื่อหาปลาและสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำและลำห้วยที่เป็นพื้นที่ติดต่อกัน ต่อมาได้มีการปลูกยางพารา และ

มันสำปะหลังในพื้นที่บางส่วน นอกจากนั้นยังมีการปลูกพริก แตงโมในหน้าแล้ง รวมทั้งมีการเลี้ยงโค กระบือแบบปล่อยตามพื้นที่ว่างริมอ่างเก็บน้ำ

ตลอดระยะเวลาเกินกว่า 40 ปี ของการตั้งถิ่นฐานและกิจกรรมการดำรงชีพของประชาชนที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว ได้สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชนหลายด้าน เช่น ขนาดและปริมาณของปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ ลดลง ปริมาณต้นไม้ธรรมชาติลดลง ปริมาณขยะมูลฝอยมากขึ้น มีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารเคมีในอ่างเก็บน้ำมากขึ้น เป็นต้น ขณะที่ยังไม่มีการวางระบบผังชุมชนที่เป็นระเบียบ หน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องยังไม่มีการเข้ามาพัฒนาพื้นที่แบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม แตกต่างจากพื้นที่ทางตอนบนและตอนกลางของอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธรที่มีการก่อสร้างระบบส่งน้ำชลประทานและการสร้างถนนที่สะดวกสบาย ทำให้ในพื้นที่ทางตอนใต้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างรวดเร็วการวางแผน ก่อให้เกิดปัญหาสะสมทีละน้อยและประชาชนต้องปรับตัวให้กลมกลืนกับปัญหาจนเป็นวิถีชีวิตปกติ ต่อเมื่อมีการเจ็บป่วย หรือเดือดร้อนเป็นรายกรณีจึงมีการกล่าวถึงหรือร้องเรียน เช่น กรณีปลาสร้อยโมกตายจำนวนมากในพื้นที่ลำน้ำโดมน้อยถึงตอนใต้ของอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธรในช่วงปลายเดือนตุลาคม 2560 (เทศบาลตำบลบุณฑริก 2560) หรือการเกิดอุบัติเหตุบนถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน หรือการตรวจพบสารปนเปื้อนในบึงใส่ปลาร้า เป็นต้น ซึ่งถ้าหากไม่มีการค้นหาสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ก็จะทำให้ปัญหาสะสมไปอย่างต่อเนื่องและจะแก้ไขได้ยากขึ้นในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้จึงได้ทำการสำรวจสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาของประชาชนในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี อันจะได้ข้อมูลตั้งต้นในการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ปัญหา และความต้องการพัฒนาของประชาชนในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี 13 หมู่บ้าน จำนวน 8,568 คน (อำเภอบุณฑริก 2560)

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดจากประชากร โดยการคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (1973 อ้างถึงใน รุ่งสรรค์สิงห์เลิศ 2553) ได้กลุ่มตัวอย่าง 383 คน ใช้การสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีจับฉลากไม่ทดแทน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบ สอบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้ภาษาและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence: IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's α -Coefficient) ของข้อคำถามแต่ละข้อ อยู่ระหว่าง 0.882- 0.895 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.893 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 383 คน พบว่า เป็นเพศชาย 194 คน (ร้อยละ 50.65) เพศหญิง 189 คน (ร้อยละ 49.35) อายุมากที่สุด 78 ปีอายุน้อยที่สุด 20 ปี อายุเฉลี่ย 48.79 ปี มีอาชีพหลักคือ ทำนา 296 คน (ร้อยละ 77.29) ทำสวนยางพารา 29 คน (ร้อยละ 7.57) ทำไร่มันสำปะหลัง 9 คน (ร้อยละ 2.35) รับจ้าง 28 คน (ร้อยละ 7.31) ค้าขาย 18 คน (ร้อยละ 4.70) รับราชการ 3 คน (ร้อยละ 0.78) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมากที่สุด 78 ปี น้อยที่สุด 1 ปี เฉลี่ย 41.26 ปี

2. สภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร หมายถึง การนำน้ำในอ่างเก็บน้ำขึ้นมาใช้โดยตรง หรือการใช้ประโยชน์อื่น ๆ ในน้ำหรือพื้นที่โดยรอบทั้งทางตรงและทางอ้อม แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การใช้ประโยชน์ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำ	39	10.18
2. นานๆจึงได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำ	76	19.84
3. ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำ เป็นครั้งคราว	171	44.65
4. ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำเป็นประจำ	97	25.33
รวม	383	100

จากตารางที่ 1 พบว่ามีประชาชนที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำ 39 คน (ร้อยละ 10.18) นานๆจึงได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำ 76 คน (ร้อยละ 19.84) ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำเป็นครั้งคราว 171 คน (ร้อยละ 44.65) ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำเป็นประจำ 97 คน (ร้อยละ 25.33)

เมื่อพิจารณาถึงประเภทของการใช้ประโยชน์สามารถจำแนกได้ตามตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ประเภทการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ตักหรือสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาใช้ในครัวเรือน	5	1.30
2. ตักหรือสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช	34	8.88
3. หาปลาหรือสัตว์น้ำอื่นในอ่างเก็บน้ำ	262	68.41
4. เลี้ยงปลาในกระชังในอ่างเก็บน้ำ	8	2.09
5. เลี้ยงโค กระบือ ในพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำ	67	17.49
6. ตัดหรือเก็บตอไม้ไผ่มาใช้ประโยชน์	12	3.13
7. ใช้ในการสัญจรทางน้ำ	23	6.00
8. ใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมประเพณีต่างๆ	78	20.37
9. ใช้ในการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ	34	8.88

จากตารางที่ 2 ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดอ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่ คือ หาปลาหรือสัตว์น้ำอื่นในอ่างเก็บน้ำ (ร้อยละ 68.41) นอกจากนี้มีการใช้ประโยชน์

ในด้านต่างๆ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมประเพณีต่างๆ (ร้อยละ 20.37) เลี้ยงโค กระบือ ในพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำ (ร้อยละ 17.49) ตักหรือสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช (ร้อยละ 8.88) ใช้ในการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 8.88) ใช้ในการสัญจรทางน้ำ (ร้อยละ 6.00) ตัดหรือเก็บตอไม้ไผ่มาใช้ประโยชน์ (ร้อยละ 3.13) เลี้ยงปลาในกระชังในอ่างเก็บน้ำ (ร้อยละ 2.09) โดยมีการตักหรือสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาใช้ในครัวเรือนน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.30)

3. สภาพปัญหาของอ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร หมายถึง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ หรือการกระทำของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อคุณภาพและปริมาณของน้ำ สิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธรทั้งทางตรงและทางอ้อม ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาของอ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาของอ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน	ระดับ
		มาตรฐาน	
1.ปัญหาน้ำในอ่างเก็บน้ำตื้นเขิน	2.77	1.70	ปานกลาง
2.ปัญหาจำนวนและขนาดของปลาลดลง	2.48	1.72	ปานกลาง
3.ปัญหาการใช้ยาเบื่อปลา	1.95	1.78	น้อย
4.ปัญหาการใช้ไฟฟ้าช็อตปลา	2.26	1.94	ปานกลาง
5.ปัญหาน้ำท่วม	1.63	1.65	น้อย
6.ปัญหาตลิ่งหรือริมฝั่งพังทลาย	1.85	1.71	น้อย
7.ปัญหาปลาหรือสัตว์น้ำอื่นตายโดยไม่ทราบสาเหตุ	2.40	1.70	ปานกลาง
8.ปัญหาขยะมูลฝอยในน้ำ	2.06	1.61	ปานกลาง
9.ปัญหาสารเคมีปนเปื้อนในน้ำ	2.48	1.83	ปานกลาง
10.ไม่สามารถใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำในการเพาะปลูกได้	3.24	1.33	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาของอ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร ในประเด็นต่างๆ เรียงตามคะแนนมากไปน้อย ดังนี้คือ ไม่สามารถใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำในการเพาะปลูกได้ จัดเป็นปัญหาในระดับมาก (3.24 คะแนน) สำหรับปัญหาที่จัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ น้ำในอ่างเก็บน้ำตื้นเขิน (2.77 คะแนน) จำนวนและขนาดของปลาลดลง (2.48 คะแนน) สารเคมีปนเปื้อนในน้ำ (2.48 คะแนน) ปลาหรือสัตว์น้ำอื่นตายโดยไม่ทราบสาเหตุ (2.40 คะแนน) การใช้ไฟฟ้าช็อตปลา (2.26 คะแนน) และขยะมูลฝอยในน้ำ (2.06 คะแนน) ส่วนปัญหาที่จัดอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การใช้ยาเบื่อปลา (1.95 คะแนน) ตลิ่งหรือริมฝั่งพังทลาย (1.85 คะแนน) และปัญหาน้ำท่วม (1.63 คะแนน)

4. ความต้องการพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร หมายถึง ความต้องการให้มีการพัฒนา การใช้ประโยชน์จากน้ำหรือพื้นที่ทั้งในและโดยรอบอ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธรให้ได้มากขึ้น รวมทั้งความต้องการให้มีการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1. แก้ไขปัญหาน้ำในอ่างเก็บน้ำตื้นเขิน	3.07	1.80	มาก
2. แก้ไขปัญหาการไ้ช้ยาเบื่อปลา และซื้อตปลา	1.97	2.11	น้อย
3. แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในหมู่บ้าน และรอบอ่างเก็บน้ำ	3.05	1.62	มาก
4. ทำการเพาะพันธุ์และรักษาสัตว์น้ำใน อ่างเก็บน้ำ	3.54	1.58	มาก
5. พัฒนาอาชีพการประมงที่ยั่งยืน	3.22	1.77	มาก
6. ทำการเกษตรปลอดสารพิษหรือ เกษตรอินทรีย์	3.00	1.66	มาก
7. การป้องกันสารเคมีจากสวนยางพารา และไร่มันสำปะหลังปนเปื้อนน้ำในอ่าง เก็บน้ำ	1.68	2.05	น้อย
8. พัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว	3.50	1.68	มาก
9 .การปลูกไม้ยืนต้นพื้นถิ่นเพื่ออนุรักษ์ และใช้สอย	2.19	1.77	ปานกลาง
10. การปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ว่าง ริมอ่างเก็บน้ำ	2.95	1.69	ปานกลาง
11. สูบน้ำเพื่อการเกษตรโดยใช้พลังงาน แสงอาทิตย์	3.47	1.70	มาก
12. สร้างคลองส่งน้ำเพื่อใช้ในการ การเกษตร	3.07	1.91	มาก
13. สร้างสะพานข้ามน้ำเชื่อมระหว่าง หมู่บ้าน	2.92	1.76	ปานกลาง
14. สร้างถนนคอนกรีตหรือลาดยาง เชื่อมหมู่บ้าน	3.26	1.75	มาก
15. ผลิตน้ำประปาหมู่บ้าน	2.34	1.83	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 ประชาชนมีความต้องการพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร ในด้านต่างๆเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ความต้องการในระดับมาก ได้แก่ ทำการเพาะพันธุ์และรักษาสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำ (3.54 คะแนน) พัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (3.50 คะแนน) สูบน้ำเพื่อการเกษตรโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ (3.47 คะแนน) สร้างถนนคอนกรีตหรือลาดยางเชื่อมหมู่บ้าน (3.26 คะแนน) พัฒนาอาชีพการประมงที่ยั่งยืน (3.22 คะแนน) สร้างคลองส่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร (3.07 คะแนน) แก้ไขปัญหาน้ำในอ่างเก็บน้ำตื้นเขิน (3.07 คะแนน) แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในหมู่บ้านและรอบอ่างเก็บน้ำ (3.05 คะแนน) และทำการเกษตรปลอดสารพิษหรือเกษตรอินทรีย์ (3.00

คะแนน) สำหรับความต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ การปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ว่างริมอ่างเก็บน้ำ (2.95 คะแนน) สร้างสะพานข้ามน้ำเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน (2.92 คะแนน) ผลิตน้ำประปาหมู่บ้าน (2.34 คะแนน) และการปลูกไม้ยืนต้นพื้นถิ่นเพื่ออนุรักษ์และใช้สอย (2.19 คะแนน) ส่วนความต้องการในระดับน้อย ได้แก่ แก้ไขปัญหาการใช้ยาเบื่อปลาและซื้อปลา (1.97 คะแนน) และการป้องกันสารเคมีจากสวนยางพาราและไร่มันสำปะหลังปนเปื้อนน้ำในอ่างเก็บน้ำ (1.68 คะแนน)

อภิปรายผล

1.จากการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.65 ได้ใช้ไปประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำเป็นครั้งคราว และ ร้อยละ 25.33 ได้ใช้ไปประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำเป็นประจำ โดยได้ใช้ประโยชน์ในการหาปลาหรือสัตว์น้ำอื่นใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมประเพณีต่างๆ เลี้ยงโค กระบือ ในพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำ รวมทั้งตกหรือสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช ใช้ในการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ใช้ในการสัญจรทางน้ำ ตัดหรือเก็บตอไม้ได้นำมาใช้ประโยชน์ เลี้ยงปลาในกระชัง และมีการตกหรือสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาใช้ในครัวเรือนนั้น แสดงให้เห็นว่าอ่างเก็บน้ำนี้มีประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนหลายประการ สอดคล้องกับ กรมชลประทาน (2552) ที่รายงานว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเห็นด้วยกับโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำรี โดยให้เหตุผลประกอบว่า อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำรี สามารถช่วยแก้ไขปัญหาราคาตลาดคนน้ำได้อย่างจริงจังและยั่งยืน เป็นโครงการที่มีความคุ้มค่าต่อการลงทุนและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำ แต่แตกต่างจากณชพงศ จันจุฬา (2552) ที่กล่าวว่า การสร้างเขื่อนกั้นน้ำไปสู่ปัญหาผลกระทบ ด้านลบ ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่ต้องอาศัยและพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ในด้านต่าง ๆ คือ 1) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การสร้างเขื่อนอาจทำให้ต้องสูญเสียพื้นที่ เพาะปลูกที่มีความอุดมสมบูรณ์จากการท่วมขังของน้ำในบริเวณอ่างเก็บน้ำ และอาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนาและเคลื่อนย้ายแร่ธาตุอาหารพืชหรือปุ๋ยตามธรรมชาติที่มากับสายน้ำ ซึ่งส่งผลให้ผลผลิตจากการเพาะปลูกมีจำนวนและคุณภาพลดลง 2) ผลกระทบทางด้านสุขภาพ เขื่อนอาจทำให้น้ำที่กักเก็บไว้มีคุณภาพต่ำลง ก่อให้เกิดการเพาะและขยายพันธุ์ของเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์เลี้ยง 3) ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม การสร้างเขื่อนอาจจำเป็นต้องอพยพผู้คนในบริเวณที่น้ำท่วมออกจากพื้นที่ ทำให้ผู้คนเหล่านั้นต้องสูญเสียที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน วิถีชีวิตการผลิต 4) ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ พื้นที่ป่าไม้จำนวนมาก ถูกทำลายจากการสร้างเขื่อน

2. ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาของอ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร ในเรื่องการไม่สามารถใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำในการเพาะปลูกได้ จัดเป็นปัญหาในระดับมาก และมีปัญหาที่จัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ น้ำต้นทุน จำนวนและขนาดของปลาตกลง สารเคมีปนเปื้อนในน้ำ ปลาหรือสัตว์น้ำอื่นตายโดยไม่ทราบสาเหตุ การใช้ไฟฟ้าซื้อปลา และขยะมูลฝอยในน้ำ แสดงให้เห็นว่าไม่มีระบบการบริหารจัดการน้ำสำหรับให้ประชาชนในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ใช้ในการเพาะปลูกได้ และอ่างเก็บน้ำของเขื่อนทำให้สภาพระบบนิเวศตามธรรมชาติเปลี่ยนไป น้ำไม่มีการไหลเวียนตามธรรมชาติ ประกอบกับการขาดความตระหนักรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของประชาชนจึงทำให้มีการทิ้งขยะและสารเคมีลงในอ่างเก็บน้ำ รวมทั้งการใช้ไฟฟ้าซื้อปลา ส่งผลกระทบต่อจำนวนและขนาดของปลาตกลง สอดคล้องกับรายงานของ Southeast Asia Rivers Network (2002 อ้างถึงใน ณชพงศ จันจุฬา 2552) ที่ทำการศึกษผลกระทบจากการเปิดเขื่อนปากมูล ในประเทศไทย พบว่า ขณะที่มีการปิดเขื่อนเพื่อกักน้ำมวล พบชนิดพันธุ์ปลา เพียง 45 ชนิด แต่หลังจากมีการเปิดประตูระบายน้ำให้น้ำไหลผ่านตามปกติ กลับพบว่า ชนิดพันธุ์ปลามีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 156 ชนิด และผลการศึกษาของ สถาบันทรัพยากรชายฝั่ง (2547 อ้างถึงใน ณชพงศ จันจุฬา 2552)

ที่พบว่าหลังจากปิดประตูระบายเขื่อนปากหนัก 4 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2542 - 2546 ชนิดพันธุ์สัตว์น้ำที่พบในแม่น้ำปากหนักลดจำนวนลงจาก 218 ชนิด เหลือเพียง 76 ชนิดเท่านั้น

3. ประชาชนมีความต้องการพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธรในด้านต่างๆคือ ความต้องการในระดับมาก ได้แก่ ทำการเพาะพันธุ์และรักษาสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำ พัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สูบน้ำเพื่อการเกษตรโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ สร้างถนนคอนกรีตหรือลาดยางเชื่อมหมู่บ้าน พัฒนาอาชีพการประมงที่ยั่งยืน สร้างคลองส่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร แก้ไขปัญหาน้ำในอ่างเก็บน้ำตื้นเขิน แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในหมู่บ้านและรอบอ่างเก็บน้ำ และทำการเกษตรปลอดสารพิษหรือเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งความต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ การปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ว่างริมอ่างเก็บน้ำ สร้างสะพานข้ามน้ำเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ผลิตน้ำประปาหมู่บ้าน และการปลูกไม้ยืนต้นพื้นถิ่นเพื่ออนุรักษ์และใช้สอย นั้นแสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธร ยังขาดการพัฒนาในด้านเหล่านี้เป็นอย่างมาก จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เท่าเทียมกับพื้นที่อื่นๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (2561) ที่เสนอว่าโครงการเขื่อนสิรินธรมีหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน 6 ด้านคือ 1) ชุมชนต้องมีรายได้เพิ่มขึ้น 2) ต้องมีตลาดรองรับผลผลิตของชุมชน 3) พังเสียงความต้องการของชุมชน 4) สร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยไม่ใช่เป็นการให้เปล่า และหากชาวบ้านมีกำไรเหลือจะนำไปจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาต่อยอดต่อไป 5) สร้างศูนย์การเรียนรู้ โดยทำต้นแบบให้ชาวบ้านได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และให้ชาวบ้านลงมือปฏิบัติเอง และ 6) สร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อสร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์พัฒนาอาชีพของชุมชน โดยมีเป้าหมายของโครงการในปี 2561 นี้คือ การสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยการปรับปรุงเขื่อนสิรินธรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าโอท็อปของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ควรทำการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนโดยประสานความร่วมมือกับกรมประมง กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมทางหลวงชนบท กรมการท่องเที่ยวแล้วลงมาสนับสนุนเทศบาลตำบลคอแลน และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแมตทั้งด้านงบประมาณและวิชาการให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

(2) ผลการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่มีโครงการเขื่อนสิรินธรโมเดลอยู่แล้วให้มีความมั่นใจว่าควรนำโครงการดังกล่าวเข้ามาดำเนินการที่หมู่บ้านในพื้นที่อ่างเก็บน้ำตอนใต้ของเขื่อนสิรินธรโดยเร็วเพราะหมู่บ้านเหล่านั้นได้รับการพัฒนาหรือชดเชยที่ดียกกว่าในพื้นที่ตอนกลางและตอนบนของอ่างเก็บน้ำ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- (2) ควรมีการวิจัยและพัฒนารายประเด็นและรายหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหา รวมถึงการพัฒนาได้ตรงกับความต้องการของประชาชนโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลตำบลคอแลน. (2560). **ข้อมูลทั่วไปตำบลคอแลน**. อุบลราชธานี: สำนักเทศบาลตำบลคอแลน. 1.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแมต. (2560). **ข้อมูลทั่วไปตำบลบ้านแมต**. อุบลราชธานี: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแมต. 1.
- เทศบาลตำบลบุญศรี. (2560). **รายงานสถานการณ์ปลาตายในลำน้ำโดมน้อย วันที่ 27-31 ตุลาคม 2560**. อุบลราชธานี: สำนักเทศบาลตำบลบุญศรี. 1.
- อำเภอบุญศรี. (2560). **รายงานจำนวนประชากรรายหมู่บ้าน ณ วันที่ 10 มกราคม 2560**. อุบลราชธานี: สำนักทะเบียนอำเภอบุญศรี. 1.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2553). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม: ฝ่ายผลิตเอกสารและตำราสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 70.
- ณชพงศ จันจุฬา. (2552). **เชื่อน: การพัฒนากับปัญหาประมงไทย**. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 5 (2). 31.
- กรมชลประทาน. (2552). **โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำร้อนเนื่องมาจากพระราชดำริ**. (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://kromchol.rid.go.th/lproject/lsp12/2014/index.php/example-pages/29-> huinamree (2561, 1 กุมภาพันธ์).
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2561). **ถอดบทเรียน “ศาสตร์พระราช” สู่ “เขื่อนสิรินธรโมเดล” เพื่อ “ชีวิตที่ดีกว่า” ของชุมชนรอบ กฟผ.** (ออนไลน์). สืบค้นจาก: https://www.egat.co.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2368:2018-02-08-02-53-59&catid=49&Itemid=251 (2561, 1 กุมภาพันธ์).